

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In Qua Tractatur De Contractu Et Sacramento Matrimonii

Bosco, Jean a

Lovanii, 1678

Concl. II. Datur promisso liberalis seu gratuita futuri Matrimonii. Potest obligare sub veniali, vel etiam sub pœna.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73432](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73432)

CONCLUSIO II.

Datur promissio liberalis seu gratuita futuri Matrimonii. Potest obligare sub veniali, vel etiam sub poena.

50.
Qua sit
promissio li-
beralis Ma-
trimonii.

Pontius;

51.
Probatum ex
Vasquezio
eam non
dari.

Promissionem liberalem voco, quæ fit sine onere promissarii; adeoque promissio liberalis futuri Matrimonii, est promissio, ex qua solus promittens manet obligatus ad contrahendum Matrimonium, ita ut promissario liberum sit contrahere, vel non contrahere.

Pontius supra cap. 4. n. 2. existimat nunquam esse posse promissionem futuri Matrimonii gratuitam, & sine conditione re-promissionis, & ex consequenti, si unus promittat, neque alter repromittat tacite, vel expresse, neutrum obligari. Probatur, inquit, ratione, quam eleganter tradit Gab. Vasquez disp. 4. de Matr. c. 3. n. 33. Eam transcribo ipsissimis verbis Vasquezii, ut unusquisque possit percipere hanc elegantiam:

Contractus Matrimonii est instar cuiusdam commutationis, & necessariò & essentialiter in se continet mutuum contrahentium obligationem, ita ut nemo seipsum obligare velit, aut tradere, nisi sub ea conditione, ut alter ei mutuo quasi in compensationem se tradat & obliget: & acceptatio traditionis talis naturæ est, ut in se necessariò & essentialiter suapte natura mutuum traditionem includat, neque unum ab alio separari queat. Cum igitur promissio Matrimonii futuri, non sit instar promissionis donandi, sed de commutando, & in eunda mutua obligatione, quia Matrimonium est veluti commutatio; sequitur, à nullo fieri posse promissionem futuri Matrimonii gratis, instar promissionis donandi aliquid, sed sub conditione mutuae sponsonis; sicut etiam fieri nequit promissio commutationis, nisi intuitu mutuae repromissionis, quia materia ipsa ita postulat.

Dici autem non potest, diversam esse rationem ipsius Matrimonii, ut mutuum postulet obligationem, & promissionis illius, ut eam non postulet; nam cum in promissione agatur de ipso Matrimonio utrinque contrahendo, ille qui promittit alteri pro futuro, necessariò postulat ab eo, ut secum consentiat, non quidem ut tunc fiat Matrimonium, quia tunc solum agitur de Matrimonio imposterum contrahendo; ergo ut consentiat in promissionem de futuro, hoc est, ut velit & ipse in futurum contrahere, ne sit inanis ejus promissio; consensus autem in futurum contractum Matrimonii, respondens promissioni, vim habet repromissionis; qui enim sic consentit, & consensus suum explicat, reverà dicit se contracturum, alioquin non explicaret consensus

suum; qui autem postulanti respondet, se id facturum, reverà promittit. Hucusque Vasqu.

Parum eleganter, meo iudicio; nam dici potest, imò debet, diversam esse rationem ipsius Matrimonii, & promissionis Matrimonii; sicuti diversa est ratio promissionis emptionis aut venditionis, & ipsius emptionis aut venditionis.

Quippe quis potest dubitare, quin aliquis queat, accepto certo stipendio, se obligare ad vendendam alteri talem rem, pretio currente, quandocumque eam emere voluerit? Putas autem quia tali casu alter teneatur emere? Noli putare, quoniam oppositum luce meridiana clarior est. Quid ergo? Qui accipit stipendium tenetur vendere pretio currente, casu quo alter velit emere. Si talis contractus onerosus valet & licitus est, cur non etiam gratuita promissio vendendi, quandocumque promissario placuerit emere, quæ obliget promittentem ad vendendum, non autem promissarium ad emendum? Non video quid obstat.

Aliud ergo est vendere rem aliquam aut emere, aliud promittere emptionem vel venditionem in futurum. Siquidem venditio essentialiter est contractus mutuus, impossibile enim est, ut ego aliquid vendam, nisi alius emat, & impossibile est, ut ego aliquid emam, nisi alter vendat: at verò promissio venditionis aut emptionis cur magis debeat esse mutua, quam promissio v. g. legendi Sacrum, dandi elemosynam &c?

Ergo consimiliter in casu proposito, est Matrimonium ex natura sua & essentialiter sit contractus mutuus, & idè unus solus non possit se velle matrimonialiter obligare, interim promissio Matrimonii futuri, non videtur ex natura sua esse mutua magis, quam promissio venditionis; & idè unus solus potest se velle obligare ad contrahendum Matrimonium, quandocumque alteri placuerit, estò alter nullam habeat obligationem contrahendi. Eo semper salvo, ut talis promissio gratuita non habeat veram rationem sponsalium; undè ex ea non oriretur impedimentum publicæ honestatis, cum jura de tali promissione non loquantur, sed dumtaxat de promissione reciproca, ut patet ex dictis Conclus. præcedenti.

Cæterum non solet Matrimonium gratuitò promitti, maximè quando agitur inter aliquos de eo contrahendo, sed sub conditione repromissionis; quæ proindè non subsecutur, nulla oritur obligatio in promittente. Interim non repugnat, quòd quis sine tali conditione promittat, ut jam ostensum est, & docet Sanchez supra disp. 5. n. 12. quem sequitur Dicastillo disp. 1. n. 74. Aversa q. 8. de Spons. sect. 1. §. Verum est tamen. Herincx tract. 5. de Spons. disp. 1. n. 3. ubi ad hominem argumentatur dicens: fatetur, quod promittens alteri Matrimonium, concessio tempore ad

52.
Sed parum
eleganter.

53.
Aliud est
vendere
rem, aliud
promittere
venditionem.

Promissio
Matrimonii
ex natura
sua non est
mutua.

54.
Non solet
Matrimo-
nium gra-
tuitò pro-
mitti.

Sanchez.
Dicastillo.
Aversa.
Herincx.

ad deliberandum, obligetur illud tempus expectare, nec possit interea promissionem revocare, & tamen altera non tenetur. Hæc ille.

Respondet Vasquez; talem promittentem non obligari absolute ad contrahendum Matrimonium, sed solum ad non revocandam suam promissionem intra illud tempus, quæ oppido diversa sunt; quia videlicet Matrimonium est contractus mutuus, minimè autem expectatio illius temporis. Sed hæc diversitas apud nos valde parva est, & nullius momenti, ut constat ex dictis.

55. Ex voto p- ubi orit obligatio contrahendi Matrimonium non mutua.

Porro loquitur Vasquez (quod bene notandum est) de promissione homini facta: quia non dubito, quin lubens concessisset, ex promissione, facta Deo, posse oriri obligationem non mutuam ad contrahendum Matrimonium cum certa persona. Et nemo dubitat, quin hæc obligatio foret gravis, nisi obfaret intentio voventis, qui in gravi materia potest velle se obligare solum leviter. Siquidem, ceu votum ipsum homini est voluntarium, ita quoque conditiones possibiles, in quibus potest recipere variationes.

Ad sub vo- niam san- ctionem Pro- mittere ut par- tiam effirmans.

Quod autem hoc sit possibile probatur; quia impossibilitas ex eo oriretur, quod effectus causæ debeat semper adæquare totam capacitatem materiæ; sed hoc falsum esse constat primò in naturalibus; sic enim passum potest esse capax caloris ut 8. estò tantum recipiat calorem ut 4. Deindè in artificialibus; nam ex eodem ligno fit perfecta, & imperfecta statua Cæsaris. Denique in moralibus; etenim eadem materia potest proponi sub consilio, vel sub præcepto, sub præcepto morali, vel solum pœnali; & tamen non semper proponitur sub his omnibus modis, quorum est capax. Ergo nulla est ratio, quare materia gravis non possit voveri aut præcipi sub levi obligatione. Enimverò votum essentialiter consistit in voluntate se obligandi Deo; obligatio autè recipit magis & minus, ut evidens est: ergo etiam talis voluntas; igitur & votum ipsum.

56. Votum opo- ratur per modum causæ natu- ralis.

Porro quod dicitur, votum, sicut & legem, operari per modum causæ naturalis, verissimum est; sed operatur virtute acceptà à voluntate voventis, qui sicut potuit promittere, & non promittere; ita quoque potuit promittere simpliciter, vel secundum quid; nam sicut obligatio nascitur ex voluntate voventis, sic itidem modus obligationis.

Undè veluti lex illa naturalis: *Redde Altissimo vota tua*, non obligat sub mortali in re levi, quia hæc est incapax gravis obligationis; ita etiam promissio non absolute, sed diminutè facta in materia gravi, non obligat sub mortali; quia licet materia sit gravis, & per consequens capax gravis obligationis; haud equidem illi adæquata, utpotè per quam non offeritur simpliciter divino obsequio seu cultui, sed tantum ut dispositio quædam

ad perfectum cultum & obsequium Dei. Votum ergo tale non erit perfectum & plenum, sed tantum secundum quid; attamen validum & obligans in suo gradu, ejusdemque speciei cum voto simpliciter, distinctum dumtaxat secundum gradum. Et quoniam in tali gradu, ideò votum istud, agat quantum agere potest, nunquam inducet gravem obligationem.

57. Votum tale non erit perfectum.

Accipe simile: Voluntas movendi manum, licet naturaliter moveat, non tamen semper æqualem facit motum; quia in ipsa volitione, quæ libera est, potest dari inæqualitas ex parte objecti: nam potest quis velle tardius, aut velocius movere manum, quòd si tardius velit movere, agat illa voluntas, quantum agere potest, nunquam velocius movebit.

58. Occurritur objectioni.

Nec obstat dictis; quòd obligatio voti, uti etiam legis, radicaliter proveniat ex lege naturali, quæ non subest voluntati voventis aut legislatoris, non obstat, inquam, quia lex ista naturalis solum est causa universalis; at verò voluntas voventis, aut legislatoris, causa particularis; jam autem effectus quoad specificationem determinatur à causa particulari; sicuti quando Deus & leo producant animal, animal productum est leo; sic etiam Deus & calidum ut 4. producant calorem ut 4. Ergo consimiliter in casu præsentis, lex naturalis reddendi Deo vota sua, tamquam causa universalis, cum voluntate vovente sub veniali tantum, quæ est causa particularis, solum efficiunt obligationem sub veniali.

59. Alia ob- jectio solvitur.

Si objicias juramentum assertorium, quod semper graviter obligat, tametsi jurans solum intenderit obligationem venialem. Respondet deo disparitatem esse; quòd juramentum non sit directè ad obligandum, sed ad confirmandam veritatem divino testimonio, ad Hebr. 6. v. 16. *Homines enim per majorem sui jurant: & omnis controversia eorum finis, ad confirmationem, est juramentum.* Id est, omnis controversia inter homines juramento finitur, quatenus veritas per juramentum confirmatur.

60. Perjurium assertorium semper est peccatum mortale, & quare.

Ex hac autem confirmatione naturaliter sequitur obligatio, independentè à voluntate ejus, qui reverà intendit jurare, & ideò sequitur obligatio juxta naturam juramenti, in quo non datur magis & minus; quia veritas divina est una & simplicissima, nec est major vel minor; cumque sit res gravissima, obligatio juramenti assertorii, id est, obligatio jurandi verum, non potest non esse gravis; per consequens perjurium assertorium non potest non esse peccatum mortale, quidquid jurans intenderit, vel non intenderit.

Fractio voti non est semper mortalis, & quare.

At verò votum est directè ad obligandum, undè illa obligatio, quæ est veluti facti, proximè est à voluntate hominis, & recipit magis & minus juxta ejus intentionem; quia tantum juxta ejus intentionem cadit sub votum, & sic formaliter tali casu non est ibi nisi

materia levis, quamvis materialiter magna; in juramento autem semper est materia formaliter gravis, quantumcumque res, de qua juratur, sit materialiter parva. Probatur; quia non est parvum, formaliter loquendo, quod Deus adhibeatur testis falsitatis; hoc enim enervat auctoritatem juramenti, & cedit in summam Dei injuriam, cum homo perjurus quantum est in se conetur destruere & auferre à Deo primam veritatem, significando, quod possit testificari falsum tamquam verum.

61.
Quando
levitas ma-
teria faciat
peccatum
esse veniale.

Tunc ergo levitas materiae facit peccatum esse veniale, quando diminuit formalem deordinationem inventam in tali materia, respectu talis peccati, v. g. levitas materiae diminuit furtum, quia diminuit nocumentum. Porro in praesenti hoc non fit, quia non minus leve mendacium, quam grave repugnat veritati divinae. Itaque diversa ratio voti & juramenti; nam constat votum in levi materia solum sub veniali obligare, & aliquando dari materiam levem, tam formaliter, quam materialiter.

62.
Quando
quis absolute
vovet in
materia
magna gra-
viter obli-
gatur.

Ceterum quando homo simpliciter & absolute vovet in magna materia, sequitur obligatio gravis, & si efficaciter aliud intendat, nihil facit; quia haec intentio repugnat intentioni simpliciter vovendi. Et ideo, ut vidimus conclus. praecedenti, in votis solemnibus, quae praecipiantur ab Ecclesia simpliciter & absolute fieri, intentio venialis non habet locum; similiter in sponsalibus, quae pro talibus à jure acceptantur; & multò minus in Matrimonio de praesenti, quia hoc requirit consensum in tradendo corpus suum alteri, quod objectum non recipit magis & minus, & aliunde ex illa traditione sequitur gravissima obligatio reddendi debitum. Sin verò vovens, v. g. castitatem extra Religionem, solum velit diminutè & secundum quid vovere, non constituendo illam castitatem, ut sibi simpliciter necessariam ad cultum Deo debitum; sed tantum in eo gradu, in quo solent esse debitaè dispositiones removens impedimenta peccatorum venialium, non videtur graviter obligari.

Socius si so-
lum dimi-
nuit.

63.
Occurritur
objectioni.

Nec ideo bene dixeris, non esse distinctionem ex natura objecti inter votum graviter, & votum leviter solum obligans; quia saltem in materia levi non datur obligatio gravis, & quando, ut jamjam dixi, absolute gravis materia vovetur, oritur gravis obligatio. Porro quae voti, eadem videtur ratio promissionis humanae, de qua principaliter hic tractamus, ut videlicet graviter obliget, quando simpliciter & absolute facta fuit in materia gravi (qualis est Matrimonium communi judicio hominum) & acceptata; sin autem solum diminutè & secundum quid fiat, non videtur nisi leviter obligare.

64.

Pro quo notandum; secundum Aliquos,

quos refert Sanchez supra disp. 5. n. 18. simplicem promissionem homini factam, ab ipsoque acceptam, esse in materia gravi, non nisi venialiter obligare. Vocant simplicem promissionem seu nudam, quando non roboratur ex eo, quod res promissa sit aliàs debita, aut quia per eam onus imponitur, nec firmatur juramento, nec vestitur stipulatione, aut traditione rei. Et aliunde supponunt ex fractione, seu non adimplentione illius promissionis, nullum aliud sequi proximo damnum, quam carere re illà notabili sibi promissa, v. g. in proposito casu carere Matrimonio; alioquin si propter illam simplicem promissionem, alias nuptias aequales, aut fortè meliores respiceret, quas jam amplius non potest adipisci, secundum omnes, illa promissio simplex, graviter obligaret.

Secundum
Aliquos sim-
plex pro-
missio, etiam
in gravi
materia, so-
lum obligat
sub veniali.

Probatio.

Probant autem hi Auctores suam sententiam primò; quia frangere hanc fidem non opponitur justitiae, sed tantum virtuti veracitatis: nam sicut profere dicta menti consona, est actus veracitatis, ita adaequare facta promissis. Undè Cicero l. 1. de Officiis definit veracitatem esse, dictorum conventorumque constantiam; ergo frangere hanc fidem solum continet mendacii malitiam; mentiri autem non est mortale, quando mendacium non est perniciosum. Et confirmatur, quia quantum attinet ad mores, eadem omnino deformitas apparet, si quis verbis mentiat, loquens contra mentem, si facta ipso violans fidem; sed illa ubi non est perniciosa, est venialis; ergo & haec. Probatur 2. quia non implere promissum, est tantum decipere; hoc autem solum est veniale: ut constat, quando quis profert mendacium officiosum animo decipiendi; ergo & non implere promissum.

Cicero.

65.
Pro hac sen-
tentia cita-
tur Cajet.

Hanc sententiam, inquit Sanchez supra, tuetur Cajet. in Sum. verb. *Perfidia*, dicens: *Perfidia*, quae homo non facit, quod promissum est, utpote contra virtutem fidei, quae sunt dicta, quia promissione facit se homo debitorem implendae promissionis. Invenitur autem triplex; scilicet perniciosa, officiosa, & jocosa. Et jocosa quidem ac officiosa, venialis est: quoniam ex simplici promissione non nascitur majus debitum, quam sit naturale debitum non mentiendi; nam utrumque debitum est debitum morale, sine quo morum honestas salvari nequit, & ad eandem virtutem reduci creditur, scilicet ad virtutem veracitatis, & utrumque ad alterum est pro convictu, utilitate, & conversatione humana. Haec ille.

Et pro eadem sententia citatur Doct. Ang. 2. 2. q. 88. a. 3. ad 1. ubi sic ait. *Ad primum ergo dicendum, quod secundum honestatem ex qualibet promissione homo homini obligatur, & haec est obligatio juris naturalis. Sed ad hoc, quod aliquis obligetur ex aliqua promissione obli-*

66.

Isem s. The.

ga.

gatione civili, quaedam alia requiruntur. Deus autem est bonis nostris non eget, ei tamen maxime obligamur. Et ita votum ei factum est maxime obligatorium. Sed, ut bene advertit Sanchez supra, non negat ibi S. Thomas omnem obligationem gravem, sed tantum obligationem civilem.

Consimiliter intelligi potest, quod idem Doctor scribit 4. dist. 38. q. 1. a. 1. q. 1. in corp. Omnis ordinatio rationis est, promissio autem exterior facta quandoque dicitur nuda, quando non habet aliquid additum, quod obligationem confirmet, & tunc non habet plenam vim obligandi. Puta, quia non obligat civiliter, vel, ut Sanchez supra, non habet eam obligationem, qua quisquam vinculo majori ligatur, ut iuramento. Unde, inquit ille, simul etiam dicit votum simplex non habere plenam obligandi vim, sed votum solemne; cum tamen confiter votum simplex obligare sub mortali. Hæc ille.

67. Subscribo verba S. Thomæ: Similiter etiam promissio interior facta Deo ad hoc, quod plenam vim obligandi habeat, oportet quod non sit nuda, sed habeat aliquid quo confirmetur. Queris quid sit illud Aliquid? Respondet Doct. Ang. Et hæc quidem confirmatio per tria gradatim habet fieri. Primo, per deliberationem simplicem. Secundo, per intentionem obligandi se ad certam penam. Tertio, per hoc, quod testimonium hominum adhibetur promissioni interiori &c. Jam autem hoc testimonium adhiberi potest etiam voto simplici; & quamvis non adhiberetur, certum tamen apud omnes est, promissionem interiori ex genere suo obligare sub mortali, dummodo prima tantum confirmatio adsit, scilicet simplex deliberatio.

An etiam promissio facta homini, hoc est quod queritur, & negat Dicastillo hæc disp. 1. n. 83. dicens: Si loquamur de fidelitate sacra erga Deum in materia gravi voti, conveniunt DD. esse obligationem sub mortali; est enim ea fidelitas Religio erga Deum, quæ in materia gravi graviter obligat; non quidem nuda ut veritas; sed tamquam observantia debita Deo, quatenus violatione voti, utpote facti in recognitionem supremi domini Dei, cui dignum est, ut obsequia promittantur, & promissa implentur, peccat homo, inhonorando scilicet Deum, non deferendo illi debitum honorem; non verò peccat, quia decipiat Deum, sicut decipit hominem; neque enim Deum potest decipere.

68. Ita que violatione promissionis, factæ homini, peccat quis contra fidelitatem, ut est pars veritatis, ex eo, quod decipiat hominem; hæc autem deceptio, seclusis damnis extrinsecis, non censetur gravis deformitas; nec tunc peccat quis contra eam fidelitatem, qua-

tenus est quædam observantia, nisi fortè promittat homini obsequium valde grave, ut ejus promissione, & impletione promissionis eum honoret; tunc enim poterit esse in ea violatione non solum venialis culpa contra fidelitatem, ut est pars veritatis; sed etiam ut est observantia, & tunc valde probabile est, peccatum esse mortale, si materia valde gravis sit. Hactenus Dicast.

Putat hic Auctor, promittentem homini, etiam rem notabilem, si expressè declarer, se nolle conferre verbis suis jus aliquod iustitiæ, nullatenus obligari ex iustitia, sed solum leviter ex fidelitate, secluso damno extrinsecò; si autem declarer expressè, se velle conferre verbis suis aliquod jus iustitiæ, vel certè non excludat tale jus, si materia gravis sit, graviter eum obligari ex iustitia.

Atque hanc existimat esse sententiam Sanchez, Sanchez supra n. 20. ubi sic ait: Tertia sententia verior ait, promissionem simplicem acceptatam ab altero ex genere suo obligare ex iustitia & sub mortali, nisi rei promissæ parvitas excuset.

Supponit autem Sanchez promissionem acceptatam esse verè pactum, argument. leg. 1. ff. de Pactis. §. 2. Et est pactio duorum pluriumve in idem placitum consensus. Et leg. 3. ff. de Pollicit. in principio: Pactum est duorum consensus atque conventio; pollicitatio vero offerentis solius promissum. Hoc supposito, cum Bartolo & Aliis, quos citat, probat multipliciter hanc sententiam.

In primis ex cap. 1. de pactis ibi: Aut inita pacta suam obtineant firmitatem, aut conventus, si se non cohibuerit, Ecclesiasticam sentiat disciplinam; id est, excommunicetur, ut intelligit Sanchez; jam autem excommunicatio non potest ferri, nisi pro mortali, cap. Nemo Episcoporum c. 3. ibi: Quia anathema est eterna mortis damnatio, & non nisi pro mortali debet imponi crimine, & illi, qui aliter non potuerit corrigi.

Queris à me; unde constet, quod per ly Pacta, in illo jure veniant pacta nuda? Respondeo; ex Summario ejus, sequentis tenoris: Pacta quantumcumque nuda servanda sunt. Hinc Gloss. verb. Pacta custodiantur: Item habes hic Argumentum, quod ex nudo pacto oritur actio, 12. q. 2. Quicumque suffragio & q. 5. Quia Joan. licet sit contra, secundum leges ff. de Pactis. l. Jurisgentium §. Quinimo. Igitur nuda pactio obligationem non parit (intellige civilem, nisi in casu particulari jura aliter disposuerint) sed parit exceptionem, quia mortaliter peccat recedendo à pacto, arg. 22. q. 1. Prædicandum; quia inter simplices loquelam & iuramentum non facit Deus differentiam, 22. q. 5. Juramenti. Hucusque Gloss. Quis ergo adhuc dubitet, an nudum pactum obliget sub peccato mortali in materia gravi?

B 3 In-

69. An promissio acceptata sit verè pactum. 1. ff. de Pactis. 1. 3. ff. de Pollicit.

70. Promissionem talem obligare ex genere suo ex iustitia & sub mortali probatur 1. ex c. 1. de Pactis.

Et c. 3. eod.

Interim accedat ad confirmationem cap. Qualiter, 3. eod. ubi Greg. lib. 8. Epist. 38. regiltri, Joan. Episcopo Caralitano rescribit in hæc verba: *Studiosè agendum est, ut ea, quæ promittuntur, opere compleantur.* Ubi Panormit. n. unico ponderat dictionem: *Promittuntur*, ut loquatur de simplici promissione.

71. Secunda probatio, ex communi hominum sensu. D. Aug.

Probat 2. Sanchez suam sententiam ex communi hominum consensu; omnes enim odio habent illos, qui fidem præstitam minime servant, perfidosque vocant, & reputant quasi infames. Unde D. August. Epist. 207. ad Bonif. & refertur cap. *Noli*, 3. 23. q. 1. *Fides quando promittitur, etiam hosti servanda est.* Ergo signum est, ejus fractionem esse mortalem.

Sed responderi posset; Augustinum ibi locutum non de promissione omnino gratuita, sed onerosa. Unde ait Gloss. ibi verb. *Hosti: Hosti ergo fides servanda est, ut hic, & 22. q. 4. Innocens. Arg. contra 22. q. 2. Utilem, quod verum est si ipse nobis servat fidem, alias non tenemur ei servare.* Et verò homines mendaces nunquid & ipsi reputantur quasi infames, & odio habentur? Et tamen mendacium non est nisi peccatum veniale per se loquendo.

72. Tertia probatio de sumpra ab exemplo voti.

Sanchez.

Cicero.

Aliam probationem Sanchez, desumptam ab exemplo voti, liquet profectò non convincere, propter disparitatem, supra à Dicastillone assignatam. Ceteroquin dici posset, quod sicut fidelitas Deo servanda, Religio est, & idèd graviter obligat; ita fidelitas homini servanda, justitia fit, & idèd graviter obligans; promittere enim (inquit Sanchez supra) non est utcumque verum dicere, sed astringendo fidem alteri; quare, ut ait Cicero lib. 1. de Officiis, *Hæc fides est justitiæ fundamentum.* Et confirmatur; quia promissio, quæ fit coram Notario & testibus, obligat ex justitia, & ad mortale; sed assistentia horum non addit novam obligationem, sed probat jam contractam; ergo &c.

73. Qui promittit coram Notario, & testibus, censetur se vel le obligare ex justitia. Molina.

Responderi posset; talem assistentiam significare intentionem justitiæ, & idèd tunc promittentem obligari ex justitia, quia sic voluit; secus quando non adhibuit istam assistentiam. Ita colligitur ex Molina de Justitia & Jure to. 2. tract. 2. dist. 262. in fine, ubi sic ait: Quando quis ex gratuita promissione ita se intendit constituere homini debitorem, sicut qui castitatem, paupertatem, obedientiam, aut aliud quidpiam Deo voverit, se intendit constituere Deo debitorem, censetur intendisse, obligare se homini ex justitia: quando verò non tantum onus intendit super se inducere, solum existimandus est intendisse, se illi obligare ex honestate morali. Porro in conscientie foro standum in hujusmodi gratuitis est intentioni ejus, qui promittit, eò quòd ex sola ipsius volun-

tate pendeat, quousque se debitorem voluerit constituere. In foro verò exteriori conjecturis est id judicandum, attentis circumstantiis omnibus occurrentibus. Quòd si publicè scripturà, aut chirographo à se subscripto quis diceret: promitto me daturum hoc vel illud, aut alringo me id soluturum, censeretur intendisse se obligare ex justitia, & non ex sola morali honestate. Hæc ille.

Tandem probat Sanchez suam sententiam; quancumque in foro externo jure quis compellitur adimplere promissum, tenetur ex lege justitiæ sub mortali implere in foro interno, ut fatetur ipse Cajet. in Sum. verb. *Perfidia*: & constat, quia idem in utroque foro servandum est, ubi forus externus non innititur falsæ præsumptioni; nec in pœnam, quæ Judicis sententiam desiderat, damnat, ut optimè advertunt Soto lib. 4. de Just. q. 5. a. 3. v. 4. *Arguitur*. Covarr. cap. *Cum esses*, n. 7. de Testam. Ledesma 2. 4. q. 18. art. 1. dub. 12. fol. 227. colum. 2. initio: Sed promittens cogitur in foro externo stare promissis, l. 2. tit. 16. lib. 5. recopil. Castellæ; nec lex hæc pœnalis est, aut falsæ præsumptioni innitens, ut constat; ergo &c.

Et confirmatur; quia Judicis sententia extendit, ut unicuique jus suum reddat, æqualitatemque constituat, hoc enim est medium & finis justitiæ; ergo si taliter promittens non erat aliàs ex justitia obligatus, non poterat per Judicem ad hoc compelli. Hucusque Sanchez, citans pro se plurimos Auctores, tam Juristas, quam Theologos, & inter alios Theologos etiam Cajetanum 2. 2. q. 88. a. 1. circa principium, ubi sic scribit.

Utroque modo facta promissio (scilicet vel dicendo, *Promitto quòd hoc faciam*, vel solum, *hoc faciam*) ex materia, & eo, cui fit, promissio judicanda est. Nam si fiat promissio de aliquo levi simpliciter, vel illi, cui, vel propter quem promittitur, promissio non obligat ad mortale. Si autem de notabili, obligat ad sui observationem sub mortali, concurrentibus reliquis conditionibus. Quòd enim promissio ex natura sua obliget, manifestè patet ex usu hominum. Nam fidei reos dicimus, non servantes promissum licitum. Hoc enim testatur, quòd contra fidelitatem agitur, cum promissio violatur: quo fit ut idem sit violare promissionem, & violare obligationem. Quòd autem obligatio quandoque fit ad mortale, & quandoque ad veniale, patet ex hoc, quòd quandoque violatur cum modico damno proximi, parum autem pro nihilo reputatur: quandoque cum notabili detrimento proximi, quòd de genere suo constat esse mortale. Hactenus Cajet. Nunquid sibi ipsi contrarius in Sum. verb. *Perfidia*?

Audi quid ibi subscribat verbis supra relatis; Perniciosa (perfidia) quæ scilicet nocet proximo.

74. Quarta probatio.

Cajet.

Soto, Ledesma, Covarr.

75. Obligatio promissionis aliquando est ad mortale, quandoque ad veniale, et Cajet.

76. An sibi ipsi contrarius.

proximo, five quoad animam, five quoad corpus, aut res, peccatum est mortale, sicut mendacium perniciosum. Ubi, ut apparet, loquitur de nocumento extrinseco, id enim dumtaxat efficit mendacium perniciosum.

Nũm & 2. de eodem tantũ nocumento loquitur? Videtur mihi, potiũs loqui de intrinseco, five carentia rei promissæ, ut colligo ex prioribus illis verbis: *Nam si fiat promissio de aliquo levi* &c. Et sanè constat quoad nocumentum intrinsecum non esse eandem rationem fidelitatis, & veracitatis; nam per mendacium, quod opponitur veracitati, solum decipitur proximus, & generatur aliquis error in intellectu audientis, qui parũ ipsi nocivus est; per infidelitatem autem non servatur promissum, five non redditur, quod promissum erat in utilitatem promissarii; adeoque per se loquendo secundum materiam promissam magis vel minus est nociva, & consequenter deceptio gravis vel levis.

Deinde idem Auctor in Sum. verbis jam recitatis continuò atexit: Et hæc de perfidia simplici dicta sint. Nam quum promissio tranfit in debitum legale (ut quum quis promittit ita, quòd potest, quantum est ex vi promissionis, cogi in iudicio humano) tunc supra debitum morale adiungitur debitum legale, ac per hoc debitum iustitiæ. Et si non servantur promissa incurruntur duo crimina, scilicet perfidiæ, & iniustitiæ, quam constat ex suo genere esse peccatum mortale.

Item 2. 2. supra notat abusum aliquem loquentium seu promittentium; quoniam inquit, communiter videntur homines simplici promissione uti, ubi non intendunt se obligare ad mortale. Cuius signum est, quòd nolunt super promissione jurare; non pro reverentia juramenti, sed ne peccent mortaliter, si non servant: seu quia nolunt se ligare, arbitantes ex simplici promissione se non teneri, nisi de quadam benevola honestate. Omnes enim qui tali animo promittunt, quòd si tunc quæreretur ab eis, ut se obligarent sub peccato mortali, si non servant, & negarent, constat non propriè promittere in rebus arduis. Et hinc ortum videtur, ut parũ æstimentur promissiones hominum, iuxta illud, *Politicis dives quilibet esse potest*. Hæc ille

Ex quibus patet, quæ sit mens hujus Auctoris de illis, qui propriè promittunt in rebus arduis, scilicet eos obligari sub mortali ex in genere suo, quia ex iustitia. Nec aliud puto tendisse Sanchez, cum, ut vidimus, supponat ex promissione simplici, quam ipse existimat obligare sub mortali, posse promittentem cogi in foro externo, si non civili, saltem Ecclesiastico.

Unde etiam hic Auctor supra n. 2. 1. dicit, intelligendam esse suam sententiam, dummodo quis verè promittat, animo se obli-

gandi; quia cum promissionis obligatio sit spontaneã voluntate contracta, ubi deficit voluntas se obligandi, deficit ipsa obligatio. Ex quo plurimæ promissiones excusari possunt à mortali; quia per eas non intendunt homines se obligare præcisè, sed ex quadam benevola honestate, vel ignorant, tantam ex simplici promissione confurgere obligationem, existimantes solum obligari ad suum tuendum honorem; unde in proverbium abiit; verba urbanitatis minimè obligare. Hæc ille, subjungens duo indicia ex Cajet. sup. ex quibus discerni potest, promittentem non habuisse animum se obligandi sub mortali.

An autem in promissione debeat exprimi causa ipsius, putat Sanchez supra n. 2. 2. quòd non, nisi pro foro externo, ne alioquin præsumatur joco, aut ex errore facta; sin verò aliunde constaret de seria intentione, & perfecta scientia, etiam in foro externo compelleretur servare fidem. Quare, inquit ille, cum in foro conscientie cesset præsumptio, obligabit promissio, quamvis causa expressa minimè sit. Advertunt etiam aliqui Auctores apud Sanchez supra, liberalitatem donandi præsumi esse causam; & quando est causa pia, præsumi favore animæ factam.

Ceterum tanta potest intervenire mutatio rerum, ut promissio desinat obligare, ut docet Cajet. supra 2. 2. dicens: Omnia debent esse immutata, si promissa sunt servanda, ut Seneca dixit: ac per hoc si quis promississet alicui, dotare hinc ad annum illius filiam, & interim tanto est affectus infortunio rerum suarum, ut extra ordinem illum sit, in quo promissit, non tenetur ad promissa, quæ constat, quòd non promississet in tali statu. Et simile est de his, qui promittunt ire aliquò, & postmodum majore urgente. Hæc ille, & Alii communiter, ut infra, ubi de dissolutione sponsalium, latius explicabitur.

Impræsentiarum sufficiant jam dicta ad stabilendam veritatem nostræ Conclusionis, quæ docet primò; promissionem gratuitam futuri matrimonii, dummodo à parte rei sit promissio, & non tantum significatio boni propositi, posse obligare sub mortali; immo communiter sic obligare, nisi obstat intentio promittentis; nam materia, omnium iudicio, gravis est, estò gravior requiratur, ut obliget sub mortali promissio gratuita, quam alius contractus onerosus.

Secundò; etiam posse obligare sub veniali tantum, si promittens noluerit simpliciter & absolute se obligare, sed tantum secundum quid.

Tertiò; posse obligare, etiam sub pœna dumtaxat, si illa fuerit adjecta eã intentione. Quippe sicut datur lex pœnalis tantum, quæ ad actum non obliget, neque sub mortali, neque

animus se obligandi.

79. An in promissione debeat exprimi causa ipsius?

80. Mutatio rerum aliquando tollit obligationem promissionis, ex Cajet.

81. Promissio gratuita Matrimonii communiter obligat sub mortali.

Potest obligare tantum sub veniali.

Probat, quod etiam possit obligare sub pœna.

77. Abusus aliquis promissionum ex eod. Auctore.

78. Quæ sit mens Cajetani & Sanchezii.

Vi promissio obliget requiritur.

neque sub veniali; sed ad solam poenam; & veluti dari potest votum poenale tantum v.g. fervandi castitatem sub poena jejunii, quod non obliget ad castitatem, neque sub mortali, neque sub veniali; sed ad solam poenam, solvendam, v. g. ad jejunium, si ille, qui vovit, fuerit fornicatus: quid ni simili ratione possit aliquis promittere gratitudinem futurum matrimonium, sub poena v. g. 100. florenorum, nolens se ullatenus obligare ad matrimonium contrahendum, neque sub mortali, neque sub veniali, sed tantum ad solvendum 100. florenos, casu quo non contraxerit matrimonium? Non video disparitatem. Eritque illa obligatio poenalis gravis aut levis, juxta gravitatem aut levitatem poenae, veluti si simpliciter & absolute res illa, v. g. jejunium, certa summa pecuniae &c. promissa fuisset.

82.
Quid sit poena hic.

Nota autem, poenam hic non sumi omnino proprie & in omni rigore, sic enim dicit ordinem ad propriam culpam; sed accipitur pro privatione boni convenientis, vel pro afflictione, quae fit per modum coactionis, ut lex aliqua, vel votum, vel promissio observetur, aut certe generalius, pro omni incommodo naturae, ex quacumque causa nascatur.

Reg. 23. de Reg. juris in 6.

Hinc Reg. juris 23. de Reg. juris in 6. Si sine culpa, nisi subste causa, non est aliquis puniendus. Ubi Gloss. verb. Sine culpa. inquit: Hic ponitur Regula, & ejus exceptio. In Regula ponitur casum 56. dist. Satis perversum. supra de Confess. Cognoscentes. ff. de Leg. Aqu. Si putator. In exceptione pone casum in marito corruptae, qui a promotione sine culpa repellitur: tamen ex causa propter Sacramenti defectum, 34. dist. Si cujus. In Clerico leproso, qui sine culpa propter scandalum privatur Ecclesia: de Clerico aegrot. cap. Tua.

Ergo consimiliter in casu nostro, etsi non fit propria culpa, tamen est causa sufficiens illius poenae seu incommodi naturae, scilicet non adimpletio promissionis poenalis, seu non observatio boni propositi; licet enim sit vera promissio conditionalis respectu poenae, tamen respectu matrimonii futuri solum est propositum, quod constat non inducere obligationem fidelitatis aut justitiae, sed ad summum perseverantiae seu constantiae in bono proposito, de qua hic non tractamus.

83.
Obiectio.

Sed dicit aliquis; ex promissione gratuita Matrimonii non oritur obligatio, nisi fuerit acceptata; atqui acceptatio promissionis est repromissio; ergo non datur gratuita promissio futuri Matrimonii, quae obliget; quod est directe contra Conclusionem. Hoc argumentum petit novam Conclusionem, & ideo erit pro solutione ejus

CONCLUSIO III.

Acceptans gratuitam promissionem Matrimonii, non hoc ipso repromittit.

Quod requiratur communiter acceptatio, ut promissio, etiam merè gratuita, irrevocabiliter obliget, Omnes passim admittunt; disputatur autem, quo jure, civili tantum, an etiam Canonico, utrum verò jure naturali.

84.
Quo jure requiratur acceptatio promissionis obliget.

De jure civili constat, inquit Lugo de Justitia & jure disp. 23. n. 35. ex leg. 10. ff. de Donat. sequentis tenoris: *Abienti, sive mitas, qui ferat, sive, quod ipse habeat, sive habere cum jubeas, donari recte potest. Sed si nescit rem, quae apud se est, sibi esse donatam, vel missam sibi, non acceperit, donat e rei dominus non sit, etiamsi per servum ejus, cui donabatur, missa fuerit, nisi ea mente seruo ejus data fuerit, ut statim ejus fiat.* Ex qua lege habemus sufficere, acceptationem servi, si ea fuerit mens donantis.

Diversa jura civilia ex Lugone. Primum. L. 10. ff. de Donat.

Aliam legem citat ex Cod. eod. tit. estque 6. in ordine, & sic sonat: *Nec ambigi oportet, donationes etiam inter abentes (& maxime, si ex voluntate donantium, possessiones hi, quibus donatum est, nanciscantur) validas esse.* Sed hæc lex, meo judicio, nihil ad propositum.

85.
Secundum. L. 6. C. eod.

Tertium jus est, §. In iis Inst. de Empt. & Vendit. In iis autem (venditionibus) quae scripturae conscribuntur, non aliter perfectam esse venditionem constitutum, nisi & instrumenta emptionis fuerint conscripta, vel manu propria contrahentium, vel ab alio quidem scripta, a contrahentibus autem subscripta &c. Et verò putas, etiam non aliter perfectam esse gratuitam promissionem? Scio, quia non putas.

Tertium. Inst. de Empt. & Vend.

Quartum, lex: *Contractus.* Cod. de Fide instrum. in qua sic dicitur: *Contractus venditionum, vel permutacionum, vel donationum, quas intimari non est necessarium: dationis etiam arrarum, vel alterius cujuscumque causae, quas tamen in scriptis fieri placuit: transactionum etiam, quas in instrumento recipi convenit: non aliter vires habere sancimus, nisi instrumenta in mundum recepta, subscriptionibusque partium confirmata, et si per tabellionem conscribantur, etiam ab ipso completa, & postremo a partibus absoluta sint, ut nulli liceat prius, quam hec ita praecesserint, ut a scheda conscripta (licet literas unius partis vel ambarum habeat) vel ab ipso mundo, quod necdum est impletum vel absolutum, aliquid jus sibi ex eodem contractu, vel transactione vindicare &c.*

86.
Quartum. L. 17. C. de Fide instru.

Ubi tantum agitur de Contractu in scriptis, ut notat Gloss. ibi verb. *Contractus dicens* Hæc